

УДК 378.032

ЛЮДИНА КУЛЬТУРИ В АСПЕКТІ АНТРОПОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

А. С. Ушаков

Стаття присвячена аналізу антропологічних концепцій людини культури. Зазначається, що людина культури – це людина, котра сама закладає начало або принцип своєї сутності, не покладаючись у цьому ані на природу, ані на будь-який інший зовнішній чинник. Як на головну проблему людини культури вказується на проблему самовираження. Ця проблема безпосередньо пов'язана з проблемою симуляції реальності. Усунути цю проблему може лише активна діяльність людини культури, що виражається в її творчості. Це висуває на перше місце людину-творця, людину культури. Лише всебічне дослідження феномену людини культури здатне допомогти нам зрозуміти напрямки, у якому рухається людство.

Ключові слова: людина культури, антропологічна концепція, культурна парадигма.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Рівень історичного розвитку культури відображає рівень історичного розвитку людства. Людина живе у певному середовищі культури, формується у ньому. Відповідно, зміни й трансформації, що їх зазнає культура, відбиваються й на кожній окремій людині, котра до неї долучається. Пов'язані вони у першу чергу з тим, що ми живемо у час чергової зміни культурної парадигми, котра полягає у тому, що долучення людини до культури має відбуватися не лише на рівні її набутих властивостей, але й на рівні самої її сутності. Вона не зводиться лише до зміни технологій, комунікативних чи якихось інших. У ХХІ ст. зміни у технології й техніці вже не відіграватимуть такої важливої ролі, як це було у ХХ ст., їхнє місце займе й вже займає щось інше, щось, що менше підлягає визначенню у термінах звичної матеріальності. Отже й людина має стати іншою – такою, яку останнім часом усе частіше називають «людиною культури». Це поняття, попри те, що воно не є принципово новим для гуманітарних наук, лише впродовж останніх двадцяти років

почало набувати особливого значення, що змушує звертатися до нього все більшу кількість дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Останній етап розробки концепції «людини культури» починається з низки коротких, але змістовних зауважень, які робить В.С. Біблер стосовно обов'язкового обернення зовнішніх детермінант буття людини на внутрішні – як на єдиний виток першопочатковості та всезагальності «людини культури» ХХ століття [5, с. 369, 377]. Це означає, що «людина культури» сама закладає начало, або принцип своєї сутності, не покладаючись у цьому ані на природу, ані на будь-який інший зовнішній чинник. Усвідомлення цього значно розширює коло наших джерел – за рахунок дослідників, які, хоча, можливо, й не вживали термін «людина культури» у своїх працях, але фактично зробили значний внесок у розробку цього поняття, заклавши теоретичну основу для аналізу сучасного стану вирішення проблеми дослідження людини культури в аспекті антропологічного підходу. Це Д. Андреев, М. Бахтін, В. Беньямін, Ж. Бодрійяр, Ж. Делез, В. Давидович, Е. Ільєнков, І. Ільїн, М. Каган, О. Лосєв, М. Маклюєн, М. Мамардашвілі, Е. Маркарян, В. Межуєв, Ж.-П. Сартр, І. Франко, М. Фуко, О. Шпенглер, К. Ясперс та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Новизна дослідження полягає у порівняльному аналізі різноманітних антропологічних концепцій людини культури, як тих, що прямо вказують на цю проблематику, так і тих, що потребують застосування до них методу глибинного контекстуального аналізу.

Мета статті: шляхом ретроспективного аналізу антропологічних концепцій людини культури розробити спосіб відповідного розуміння, визначення та висвітлення цього поняття, який би дав можливість плідного користування ним у практичній діяльності.

Досягнення даної мети вимагає виконання наступних завдань:

- 1) проаналізувати дотичні концепції людини культури;
- 2) виявити шлях до відповідного розуміння, визначення та висвітлення цього поняття, який би дав можливість плідного користування ним у педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кожна концепція виникає, існує й проявляє себе у певному контексті. На жаль,

доводиться, перефразовуючи М.К. Мамардашвілі, сказати, що те, що прагне бути вираженим, ніколи повністю не реалізує своє прагнення – тому що зміст вираження має бути розміщений у відповідній формі, але у цій формі завжди вже щось розміщене, й наявність цього щось не дає можливості там розміститися справді відповідному змісту. Цю проблему Мамардашвілі називає «проблемою самовираження» [13, с. 7]. Вона допомагає нам зрозуміти, чому *зміст концепції* людини культури не завжди вдало корелюється з *поняттям* людини культури як *формою* цього змісту: концепція людини культури принципово пов'язана з потребою людини у *самовираженні*. Тож, формулюємо *головну проблему* людини культури: форма, в якій концепція людини культури має себе відповідним чином виразити, *вже зайнята* не якоюсь іншою концепцією, котра поводить себе як *симулякр*. Відповідно, аби концепція людини культури зайняла належне їй місце, без чого існування й реалізація людини культури у повній мірі неможливі, треба спочатку цей симулякр усунути. Це непросте завдання відсилає нас одразу до концепцій Ж. Бодрійяра й Ж. Делеза, які мають допомогти нам зрозуміти сутність симулякра.

Бодрійяр виділяє «три порядки симулякрів: *підробка ... виробництво ... симуляція*». «Симулякр першого порядку діє на основі природного закону цінності, симулякр другого порядку – на основі ринкового закону вартості, симулякр третього порядку – на основі структурного закону цінності» [6, с. 87]. Результатом дії симулякру є «втрата подоб», місце яких заступає «бінарний знак програмування» [6, с. 96]: «Кожен знак, кожне повідомлення ... постає перед нами як питання/відповідь», тобто як «система безперервного тестування ... на знання коду ... який вписаний у кожне ... повідомлення або річ...». Так виділяються «певні зразки індивідів, що сприймають» [6, с. 102, 104]. Отже, будь-яке оригінальне *самовираження* адресата виключається від самого початку: воно не передбачене у *повідомленні*. Згідно з концепцією М. Фуко, діяльність людини культури містить у собі аспект непередбачуваності, а будь-яка непередбачувана дія розцінюється суспільством як прояв «ненормальності» (за Бодрійяром, у просторі текстів-пошань будь-яка дія *розцінюється як відповідь* на певне послання; за Фуко, будь-яка відповідь – розцінюється як дія): сучасна процедура визначення наявності стану «ненормальності» прямо пов'язана з процедурою визначення наявності правопорушення (порушення певної системи правил), що «дозволяє представити спосіб життя як щось тотожне самому злочину», – тому, що наявність

правопорушення визначається на підставі *закону*, «котрий має передувати скоєному проступку» [20, с. 37]. Тобто лише дії, *наперед передбачені* законом як правомірні, мають бути визнані як такі, ті ж дії, що *відхиляються* від передбачуваного законом стандарту правомірності, мають бути визначені як неправомірні; й це визначення розповсюджується на весь спосіб життя людини. Зрозуміло, що за такого підходу жодне справжнє *самовираження* не буде за законом розцінене як правомірне й нормальне дія. Закон тут виступає фактично як певне послання, повідомлення, що детермінує стандартизовані відповіді.

За концепцією Делеза, непередбачуваність людини культури є вимушеною реакцією на хаотичність ситуації, в якій вона перебуває. Делез звертається за поясненням цієї ситуації до класичних джерел, зокрема, до діалогу Платона «Софіст», де знаходить концепцію *двох типів образів*: гарного, яким є *копія* предмету, й поганого, яким є *симулякр*, або *привид*. Копія, за Платоном, – це образ, утворений з урахуванням сприйняття спостерігача [17, с.236], симулякр – це хибний образ, позаяк він претендує на статус, на який він за своїм *походженням*, за своєю *природою* не має права претендувати. Але *устрій* симулякру чомусь *змушує* сприймати його як справжній образ, і це призводить до порушення істинного порядку сприйняття, через що істинне знання стає неможливим. Оскільки культура є знання, виражене у певний спосіб, відсутність знання призводить до відсутності культури, а отже – й до неможливості існування людини культури. Й у цьому відношенні роль відводиться саме симулякру – тому що «в гарній копії завжди закладена процедура, що породжує»; що ж стосується симулякра, то «імітація ... виступає як усього лише симуляція [ідеї]» [7, с. 336].

Але це ще не все. Якщо у підґрунтя наших запитань помістити не проблему знання, а проблему свідомості, а пізнання розглянути у термінах комунікації, то про *репродукування готових зразків* можна говорити так, як, скажімо, це робить М. Маклюен, тобто як про «розширення людини назовні – стадію технологічної симуляції свідомості, коли творчий процес пізнання буде колективно й корпоративно поширений до масштабів усього людського суспільства...» [12, с. 5]. Сюди ж долучає Маклюен і тему послання, яке він визначає як засіб інформації (*medium*), тобто як певну технологію впливу на людину. «Дія технології відбувається не на рівні думок чи понять; вона змінює чуттєві пропорції, або зразки сприйняття,

послідовно й без опору. Серйозний митець – єдиний, хто здатен без шкоди для себе зустрітися з технологією обличчям до обличчя, й саме тому, що він є експертом, який усвідомлює зміни в чуттєвому сприйнятті» [12, с. 22-23]. Ось чому «сьогодні ... ми хочемо набути точку опори у власній культурі» [12, с. 23]. Отже, за його концепцією, людина культури йде в авангарді суспільства, беручи на себе відповідальність за його майбутнє.

Справжній митець створює *дієві* образи, здатні протистояти симулякрам. Такою є, по суті, концепція Д.Л. Андрєєва, за словами якого «Образи мистецтва більш сміливі та багатоаспектні, ніж афоризми теософем чи філософські розсуди. Вони залишають більше свободи уяві, вони залишають кожному [можливість] тлумачити вчення так, як це органічніше та зрозуміліше для його індивідуальності». Саме тому «більш могутньої та світлої дії на людство, ніж дія геніального художника слова, що став духовидцем і праведником, і зведеного на висоту всесвітнього керівництва суспільними й культурними перетвореннями, не може справити ніхто» [1, с. 20]. Фактично, митець, що визначально впливає на суспільство, створюючи культуру своєю творчістю, і є для Андрєєва людиною культури.

Досі *самовираження* розглядалося нами як щось самоцінне, й тому все, що перешкоджало йому, визначалося як проблема самовираження, яку ми позначили ще й як проблему людини культури. Але М.М. Бахтін пропонує іншу концепцію – концепцію самовираження в процесі *пізнання іншого*. Виявляється, інший не становить проблему для мого самовираження, навпаки, він становить його *сенси*. Якщо це так, то людина культури існує саме завдяки існуванню *іншого*. Точніше, завдяки його перебуванню *ззовні* стосовно неї. Це «обумовлює собою певну сферу моєї виняткової активності, тобто сукупності таких внутрішніх і зовнішніх дій, які лише я можу здійснити по відношенню до іншого, йому ж самому зі свого місця поза мною абсолютно недоступних, дій, що поповнюють іншого саме в тих моментах, де сам він себе поповнити не може» [2, с. 23-24]. Й то не інший підмінює мою свідомість, змушуючи її сприймати симуляцію як дійсність, а я використовую засоби *його* самовираження як «технічний апарат вживання» в нього, як «той шлях, за допомогою якого я проникаю всередину його й майже зливаюсь із ним зсередини» [2, с. 25]. Така процедура є передумовою «естетичної діяльності», котра «починається ... тоді, коли ми повертаємось у себе й на своє місце поза ... оформляємо й завершуємо матеріал вживання...». Я *обробляю*

матеріал його самовираження, винесений мною зсередини його, тобто *творчо* сприймаю його, й цей матеріал «має тепер уже не функцію повідомлення, а нову, *завершальну* функцію: положення його тіла, котре повідомляло нам про страждання, вело нас до його внутрішнього страждання, стає тепер чисто пластичною цінністю, вираженням, що втілює й завершує страждання, що виражається... Й усі ці цінності, що завершують його образ, почерпнуті мною з надлишку мого бачення, воління й відчуження» [2, с. 26]. Отже, людина культури, за концепцією Бахтіна, здійснює своє самовираження шляхом надання можливості самовиявитися *іншому*.

У А. Ф. Лосєва *вираження* – це «*самототожна відмінність внутрішнього та зовнішнього*» [11, с. 45]. Воно можливе у трьох формах: *схематизму, алегорії та символу*. Якщо образ, як результат вираження, «втілює в собі чужу своєму матеріалу ідею, ... ця ідея, це його «внутрішнє», залишається лише методом об'єднання окремих частин, голою *схемою*» [11, с. 46]. *Алегорія* – це «образ» як *ілюстрація*, як ... пояснення до ідеї ... сутнісно не пов'язане з самою ідеєю». *Символ* базується на формулі: «В 'образі' немає нічого такого, чого б не було в ідеї» [11, с. 48]. Лосєв зазначає, що «одна й та сама виразна форма, з огляду на спосіб співвідношення з іншими смисловими виразними або речовими формами, може бути й символом, й алегорією, й схемою одночасно» [11, с. 51]. Якщо вона являє собою *застосування* певної ідеї, вона є *схема*. (З цієї точки зору, наприклад, *образ* правопорушника/ненормального, як він зображений у Фуко, є певною *схемою*, позаяк він є результатом застосування до людини певної *ідеї*, втіленої у формі *закону*. *Алегорія* ж – це «наочний приклад», завдяки якому відбувається декодування повідомлення (у термінах Бодрійєра). *Символ* – це *завершений образ*: у ньому внутрішнє й зовнішнє злиті у непорушну єдність. Якщо придивитися до поняття символу, запропонованого Лосєвим, можна побачити, що саме символ є першим кандидатом на роль «кумира», предмета *культу*, ідола. Саме такий статус Лосєв закріплює за поняттям *особистості*: «...особистість є завжди вираження, а тому принципово – й *символ*» [11, с. 75]. Так Лосєв формулює концепцію людини культури як символу.

У пошуках засобів створення символу звернімося до В. Беньяміна. Аналізуючи особливості кіно, він зазначає: «...вперше – і в цьому досягненні кіно – людина опиняється в положенні, коли вона повинна діяти всією своєю живою особистістю, але без її аури» [3, с. 38-39]. У кожному окремому кадрі людина має бути представлена *повністю*, як

символ. Метою такого образу є «породження контрольованих дій, ... яким можна було б слідувати...» Аудиторія, що імітує кінообраз, потрібна для створення відсутньої в ньому аури: момент їхнього поєднання й буде, власне, моментом створення символу. Щоб досягти цього ефекту, образ має сприйматися *природно, легко*, не викликаючи протидії. Власне, *ефект природності* існування образу є тут визначальним. Головне, за Беньяміном, що визначає дієвий образ, так це саме створення ним певного ефекту. Образ, який не створює потрібного ефекту, не може стати символом, а отже, й не може сприйматися у якості особистості. І навпаки, ефектний образ автоматично сприймається у якості особистості або як ознака особистості й, таким чином, призводить до певної дії (реакції). Таким чином, за концепцією Беньяміна, людина культури має створювати певний ефект, який змушуватиме сприймати її саме як людину культури, а не як щось інше.

Ж.-П. Сартру належить відоме висловлювання: «Людина – це перш за все проект, який переживається суб'єктивно, а не мох, не пліснява, й не кольорова капуста» [17, с. 323]. У речі її «сутність, тобто сума прийомів і якостей, які дозволяють [її] виготовити й визначити, передують її існуванню. ... У цьому випадку ми маємо справу з технічним поглядом на світ, згідно з яким виготовлення передує існуванню» [17, с. 322]. Людина ж спочатку *існує*, а не *складається* з якогось наперед заданого набору елементів, поєднаних за певним ззовні нав'язаним планом. Це і є суттю його концепції людини культури. Сартр упевнений, що «кожен із нас вибирає себе»: «Дійсно, немає жодної нашої дії, котра, створюючи з нас людину, якою ми б хотіли бути, не створювала б у той самий час образ людини, якою вона, за нашими уявленнями, повинна бути. Обрати себе так чи інакше означає водночас стверджувати цінність того, що ми обираємо... Якщо ... існування передує сутності, й якщо ми хочемо існувати, створюючи водночас наш образ, то цей образ є значимим для всієї нашої епохи в цілому» [17, с. 324].

Саме образ, який ми створюємо, визначає ефект сприйняття нас іншими. Що ж є первинним імпульсом, який призводить до творчої активності людини – творця образу? І.А. Ільїн каже про «певний таємничий голос», який «кличе [людину] до *досконалості* ... й саме бажання відгукнутися на цей заклик і шукання шляхів до досконалості надають людині гідності *духу*, надають її життю *духовний смисл* й відкривають їй можливість творити справжню *культуру* на землі. ... Й

ось перше, що необхідне кожній людині, що бажає творити культуру, це почуття свого *предстояння*, своєї *покликаності та відповідальності*» [9, с. 300].

Якщо це почуття дбайливо культивувати, на його підставі може бути розроблена система дій, спрямована на утворення певного ідеалу – людини культури. А створити людину – означає її виховати. Саме концепцію виховання людини культури знаходимо у К.Д. Ушинського. На думку Ушинського, «У підґрунті особливої ідеї виховання у кожного народу лежить, звичайно, особлива ідея про людину, про те, якою має бути людина згідно з поняттями народу у певний період народного розвитку. Кожен народ має свій особливий ідеал людини й вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особистостях» [18, с. 122].

Для реалізації ідеалу, яким є людина культури, потрібні відповідні умови. Будь-яке існування має місце у певному середовищі. Особливістю людини, на думку К. Ясперса, є те, що вона, принаймні частково, сама створює своє середовище: «Життя у середовищі, почасти створеному нею самою, є ознакою самої сутності людини. Вона відчуває себе у створеному нею середовищі не лише внаслідок звільнення від потреби, але й у дії на неї краси, домірності та форми нею створеного. Вона стверджує свою реальність тією мірою, якою розширює своє середовище» [22, с. 117-118]. Створення власного середовища людиною переходить у творення нею власної культури: вона ніби під ковпаком культури і будь-який її прояв є торканням культури.

Визначальним середовищем для людини, на думку О. Шпенглера, є культура. «...Перше, що невідвратно долею стоїть перед людиною, й чого не може досягнути жодна думка й не може змінити жодна воля, є час і місце її народження: кожен народжується укоріненим у якийсь народ, релігію, стан, час, культуру. ... Разом з її народженням дана їй природа й коло можливих для неї задач, всередині якого має своє законне місце свобода вибору» [21]. Отже, концепція Шпенглера полягає в тому, що людина самим своїм становищем укоріненості в культурі приречена бути людиною культури.

Але культура діє не абстрактним чином, а через своїх носіїв, тих, кого можна назвати «людьми культури», й у першу чергу це її творці: поети, митці тощо. Яким же чином *діє* людина культури, як вона змінює людське середовище, в якому вона народжена? Відповідь на це питання знаходимо у І.Я. Франка. «...Сугестія [поета] мусить ...

зворушити внутрішню істоту читача, вводячи в неї нове зерно життєвого досвіду, нове *пережиття* і рівночасно зціплюючи те нове з тим запасом виображень та досвідів, які є активні або які дримають в душі реципієнта. Сказавши коротко: поет розширює зміст нашого внутрішнього 'я', зворушуючи його до більшої або меншої глибини» [19, с. 46]. З цього випливає, що людина культури своєю творчою дією ззовні на душі людей, створює в них якусь нову *дійсність*, яка, у свою чергу, не може не проявитись якимось чином назовні, утворюючи й там певні зміни. Таким чином, за концепцією Франка, культура – через творчу діяльність людини культури – впливає на світ.

Саме *діяльнісний* аспект людини є, на думку таких науковців, як В.С. Біблер, В.Є. Давидович, М.С. Каган, Е.С. Маркарян, В.М. Межуєв та ін., визначальним для розуміння культури. Біблер зазначає, що «в культурі людина створює свій образ (образ життя, образ діяльності) як щось окреме й відокремлене від її тіла, як своє буття поза собою, *на миру*» [4, с. 112]. На думку Кагана, «під 'діяльністю' слід розуміти *спосіб існування людини*, й відповідно її саму правомірно визначити як ... Ното *agens*, тобто *діючу людину*» [10, с. 5]. Маркарян розглядає світ як певну складну систему, значення діяльності якої «має необхідним чином ... полягати в її адаптивній функції» [14, с. 55], й, отже, будь-яка діяльність, зокрема культурна діяльність людини, є *модусом* діяльності цієї системи, спрямованої на адаптацію до навколишнього середовища у найширшому значенні цього слова. Давидович дивиться на культуру як на *спосіб* діяльності [8, с. 80], розуміючи під цим певний механізм або технологію виробництва продуктів культури. Й, нарешті, у Межуєва культура постає не як модус і не як спосіб діяльності єдиної системи, а як самостійна система «створюваних у процесі діяльності *людських відносин*, що зв'язують людей у просторі та часі ... [й] визначають існування людини як особистості, як творця, суб'єкта цих відносин» [15, с. 302-303].

Висновки. В процесі аналізу філософської літератури з проблем людини та культури:

- 1) проаналізовані концепції людини культури;
- 2) окреслено шлях до відповідного розуміння, визначення та висвітлення цього поняття, що створює перспективу як плідного користування ним у практичній діяльності, так і подальших досліджень у цьому напрямку.

Література

1. Андреев Д.Л. Роза мира [Текст] / Д.Л. Андреев – М.: Прометей, 1991. – 289 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества [Текст] / М.М. Бахтин – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
3. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости [Текст] / В. Беньямин – М.: Медиум, 1996. – 240 с.
4. Библер В.С. Мышление как творчество (Введение в логику мысленного диалога) [Текст] / В.С. Библер – М.: Политиздат, 1975. – 399 с.
5. Библер В.С. От наукоучения к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век [Текст] / В.С. Библер – М.: Политиздат, 1990. – 413 с.
6. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть [Текст] / Ж. Бодрийяр – М.: Добросвет, 2000. – 387 с.
7. Делёз Ж. Логика смысла [Текст] / Ж. Делёз – М.: Раритет, Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 480 с.
8. Жданов Ю.А., Давидович, В.Е. Сущность культуры [Текст] / Ю.А. Жданов, В.Е. Давидович – Ростов-на-Дону: РГУ, 1979. – 264 с.
9. Ильин И.А. Путь к очевидности [Текст] // И.А. Ильин. Путь к очевидности. – М.: Республика, 1993. – С. 291-403.
10. Каган М. С. Человеческая деятельность. (Опыт системного анализа) [Текст] / М.С. Каган – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
11. Лосев А.Ф. Диалектика мифа [Текст] // А.Ф. Лосев. Философия. Мифология. Культура. – М.: Политиздат, 1991. – С. 21-186.
12. Маклюэн М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека [Текст] / М. Маклюэн – М.: Гиперборей, Кучково поле, 2007. – 464 с.
13. Мамардашвили М.К. Эстетика мышления [Текст] / М.К. Мамардашвили – М.: Московская школа политических исследований, 2000. – 205 с.
14. Маркарян Э.С. Очерки теории культуры [Текст] // Э.С. Маркарян. Избранное. Наука о культуре и императивы эпохи. – М.-СПб., 2014. – С. 10-348.
15. Межуєв В.М. Идея культуры. Очерки по философии культуры [Текст] / В.М. Межуєв – М.: Университетская книга, 2012. – 406 с.
16. Платон. Софист [Текст] // Платон. Собр. соч. в 4-х тт. – Т. 2. – М.: Мысль, 1993. – С. 275-345.
17. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм [Текст] // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – С. 319-344.
18. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании [Текст] // К.Д. Ушинский. Собр. соч. в 2-х тт. – Т. 2. – М.-Л.: Педиздат, 1948. – С. 69-166.
19. Франко І.Я. Із секретів поетичної творчості [Текст] // І.Я. Франко. Зібр. тв. у 50-ти т. – Т. 31. – К.: Наукова думка, 1981. – С. 45-119.
20. Фуко М. Ненормальные [Текст] / М. Фуко – СПб.: Наука, 2004. – 432 с.
21. Шпенглер О. Пессимизм ли? [Електронний ресурс] / О. Шпенглер – Режим доступу: http://royallib.com/book/osvald_shpengler/pessimizm_liotvet_moim_kritikam.html

22. Ясперс К. Истоки истории и её цель [Текст] // К. Ясперс. Смысл и назначение истории. – М.: Политиздат, 1991. – С. 27-286.

ЧЕЛОВЕК КУЛЬТУРЫ В АСПЕКТЕ АНТРОПОЛОГИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЙ: РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ

А. С. Ушаков

Статья посвящена анализу антропологических концепций человека культуры. Отмечается, что человек культуры – это человек, который сам закладывает начало, или принцип своей сущности, не полагаясь в этом ни на природу, ни на любой другой внешний фактор. Как на главную проблему человека культуры указывается на проблему самовыражения. Эта проблема непосредственно связана с проблемой симуляции реальности. Устранить эту проблему может лишь активная деятельность человека культуры, которая выражается в его творчестве. Это выдвигает на первое место человека-творца, человека культуры. Лишь всестороннее исследование феномена человека культуры способно помочь нам понять направление, в котором двигается человечество.

Ключевые слова: человек культуры, антропологическая концепция, культурная парадигма.

MAN OF CULTURE IN THE ASPECT OF ANTHROPOLOGICAL CONCEPTS: A RETROSPECTIVE ANALYSIS

A. S. Ushakov

The article is dedicated to the analysis of anthropological conceptions of man of culture. It is pointed that a man of culture is the person, that lays the beginning or the principle of his essence, not relying herein neither on nature, nor on any other external factor. The problem of self-expression is considered as the main problem of man of culture. This problem is directly related to the simulation of reality problem. Intense activity of man of culture expressed in his creativity is only expected to eliminate this problem. It brings to the focus a man-creator, man of culture. Only all-round research of man of culture phenomenon is able to help us understand the way mankind moves.

Keywords: Man of culture, anthropological conception, cultural paradigm.

Ушаков Артем Сергійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології та практики перекладу Київського національного університету культури і мистецтв (м. Київ, Україна). E-mail: artem.s.usakov@gmail.com

Ushakov Artem Sergiyovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Foreign Philology and Translation Practice Department of Kyiv National University of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine). E-mail: artem.s.usakov@gmail.com